

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційну роботу Малярчук Катерини Геннадіївни
«Грим і маска як складники візуальної атрибутики театрального
костюма», поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 02 Культура і мистецтво
за спеціальністю 022 – Дизайн**

Актуальність теми дослідження. Тема дисертаційного дослідження К. Г. Малярчук «Грим і маска як складники візуальної атрибутики театрального костюма» безперечно актуальна, оскільки сьогодні існує лише невелика кількість наукових праць з проблематики театрального гриму і маски в українському мистецтвознавстві. Аналіз та теоретичне обґрунтування специфіки театрального гриму і маски важливі з двох причин: з погляду наукового пізнання та з боку практичного застосування у багатьох ділянках видовищної культури. Застосування гриму та маски під час проведення фешн-показів, театральних вистав, музичних дійств тощо стимулює творчий потенціал акторів та гримерів, даючи їм можливість експериментувати з образами, виходити за межі традиційних концепцій, створювати щось нове та унікальне. Виходячи з цього актуалізується потреба осмислення та теоретичного обґрунтування результатів роботи з гримом та маскою серед фахівців різних культурно-мистецьких сфер. А самі явища гриму і маски потребують детального аналізу та ґрунтовного вивчення в контексті розвитку та модифікації сучасного театру та інших видовищно-сценічних форм і жанрів.

Відповідність змісту розділів заявленій темі. У Розділі 1 «Грим і маска як об'єкти наукової рефлексії» здійснено детальний аналіз джерельної бази дослідження та виокремлено понятійний апарат, дотичний до сутності понять «грим» і «маска».

У Розділі 2 «Грим і маска як засоби формування сценічної образності в театрі» висвітлено принципи застосування гриму й маски в історичній ретроспективі та на сучасному етапі. Здобувачка переконливо проаналізувала репрезентативні, на її думку, приклади історичних акторських образів, які в

контексті створення сценічного гриму вплинули на розвиток західного та східного театрального мистецтва. У царині сучасного вітчизняного театру дисертантка вказала на низку відомих вистав, де грим та маска відіграють важливу роль у формуванні візуального задуму вистави. Особливо цінними є й міркування здобувачки щодо матеріалів, технології й послідовності нанесення театрального гриму та функціоналу накладної маски у сучасних виставах. Дисертантка часто-густо підкріплює аналітичні умовиводи ілюстративними прикладами з власної практики. Роботи Катерини Малярчук засвідчують її високий фаховий рівень як художника-гримера.

У Розділі 3 «Сценічний простір моди як театральна вистава» дисертантка висвітлила модифікації гриму й маски в контексті створення театралізованих показів моди. З середини ХХ століття і до сучасного етапу покази видатних дизайнерів являють собою синтез демонстрації одягу та мистецького видовища, де функціонал гриму та маски допомагає розкриттю візуальних концептів дизайнерів. На прикладі творчості європейських дизайнерів Джона Гальяно, Александра Макквіна та інших, дисертантка висвітлила діяльність видатних візажистів Пет МакГрат, Ерін Парсонс, Тома Пешо та інших, які диктують тенденції гримування для подіуму, б'юті-зйомок, віртуального 3D-макіяжу тощо. Велика кількість ілюстрацій, зібраних у Розділі 2 та у Додатках підкріплює ключові тези та візуалізує основні положення роботи. У підсумку констатуємо, що змістовне наповнення кожного розділу та підрозділів відповідає заявленим назвам та порушеним у назвах питанням.

Дисертантка коректно визначила мету і завдання дослідження. Вважаємо, що мету дослідження – здійснити комплексний аналіз гриму і маски як багатогранних явищ, що поєднують естетичні, семантичні і технологічні аспекти, а також як складників візуальної атрибутики театрального костюма – досягнуто. Об'єкт і предмет дослідження відповідають темі роботи. Для проведення науково об'єктивного дослідження застосовано комплекс методів, зокрема: культурно-історичний,

антропологічний, типологічний; метод образно-стилістичного та структурно-семіотичного аналізу та інші, які уможливили розгляд гриму маски як необхідних компонентів створення театральних вистав та фешн-показів.

Наукова новизна дисертаційної роботи К. Г. Малярчук полягає насамперед у комплексному дослідженні гриму і маски як багатогранних явищ, що поєднують естетичні, семантичні і технологічні аспекти, а також як складників візуальної атрибутики театального костюма; як носіїв універсальної «мови», що дає змогу глядачеві сприймати і розуміти метафорику сценічних образів. Дисертантка вперше в українському науковому дискурсі вивела грим і маску як засоби персоніфікації і деперсоніфікації ігрової події у театральній виставі. Доведено, що маска і грим як засоби художньої виразності доносять до глядача найсуттєвіші особистісні характеристики персонажа. З цією метою К. Г. Малярчук проаналізувала приклади гримування акторів для різних вистав українських театрів, у тому числі вказала й на власні роботи з гримування акторів театру, дослідила художні засоби та технології трансформації цих сценічних образів.

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені у дисертації Катерини Малярчук, вважаємо обґрунтованими. Позитивним є трактування гриму не просто як допоміжного засобу при створенні сценічного чи подіумного образу, а й феномену, який сублімує у собі естетику, технології та культуру. Визначено основні функції гриму у театральному мистецтві, зокрема, ідентифікаційну, коригувальну та комунікативну, що сприяють створенню оригінальних і виразних образів.

Дисертаційне дослідження Катерини Малярчук має як теоретичне, так і практичне значення. Основні положення та висновки дослідження можуть стати підґрунтям для наукових розробок у галузі мистецтвознавства, зокрема дизайну і театрознавства; а також використані для подальшого вивчення мистецтва гриму та маски у театрі та fashion-індустрії в межах різних спеціальностей. Матеріали дисертації можуть використовуватися в якості

практичних і теоретичних рекомендацій для гримерів, візажистів, дизайнерів, театрознавців і культурологів.

Дискусійні моменти та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Катерини Малярчук, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження та вказати на дискусійні моменти.

1. Приміром, на стор. 78 йде різкий «стрибок» розповіді про грим і маску від театру корифеїв одразу до театру доби Незалежності. У зв'язку з цим питання: Чому зовсім немає інформації про грим радянського театру? Хіба наявність гриму не впливала на образні координати вистав того часу?

2. Зауваження стосуються й того, що дисертантка, досліджуючи сучасні приклади застосування українськими акторами різноманітного гриму, подеколи не вказує якого року вистава чи за твором якого драматурга ця вистава здійснена. Це ж зауваження стосується й підписів ілюстративного матеріалу, які не було уніфіковано за одним алгоритмом. Наприклад: назва вистави-прізвище драматурга-прізвище режисера та рік постановки. У тексті та підписах до ілюстрацій цього єдиного алгоритму бракує. Цей момент наштовхує й на інше питання: за яким саме принципом дисертантка обирала репрезентативні приклади сучасного акторського гриму? Це хронологічний принцип появи вказаних вистав, демонстрація репертуару певних театрів чи інтерес до творчості провідних художників-гримерів? Для розуміння логіки викладу матеріалу Розділу 2 це питання дуже важливе.

3. Крім того, у Розділі 3, де матеріал сфокусовано на процесах застосування гриму й маски у театралізованих фешн-показах, висновки дисертантки ґрунтуються лише на прикладах європейського досвіду моди та візажу. У зв'язку з цим виникають такі питання: А хіба практика вітчизняних візажистів не має цікавих наробітків для аналізу та теоретичного обґрунтування? Хіба на показах Українських тижнів моди не має театралізованих видовищ та цікавих презентацій гриму й масок?

Разом з тим, зауваги та дискусійні моменти не нівелюють того факту, що дисертаційне дослідження Малярчук Катерини Геннадіївни «Грим і маска як складники візуальної атрибутики театрального костюма» є самостійною, завершеною роботою, відзначається теоретичною і практичною новизною, відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Малярчук Катерина Геннадіївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 Дизайн.

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат мистецтвознавства,
старший науковий співробітник, доцент,
доцент кафедри режисури та акторської майстерності
Київського національного університету
культури і мистецтв

Тетяна БОЙКО

